

УДК 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈУ

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

8
2015

РЕДАКЦИЈА

Раде Михаљчић, Татјана Суботин Голубовић,
Ђуро Тошић, Радмило Пекић, Аранђел Смиљанић

УРЕДНИК

Раде Михаљчић

Бања Лука
2015

Оригинални научни рад
УДК 930.2:003.074(497.15)„1446“
DOI 10.7251/GPB1508007R

Срђан Рудић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ТОМАША ДОРОТЕЈИ БЛАГАЈСКОЈ

Сутјеска, 1446, мај 25.

Сажетак: Босански краљ Стефан Томаш узима под своју заштиту Доротеју, удовицу кнеза Иваниша Благајског, и њеног сина кнеза Николу, потврђује им повеље својих претходника и поседе које су добили од угарског краља а који су на територији Босне, као и све оно што би стекли на територији под угарском круном.

Кључне речи: Стефан Томаш, Благајски, Доротеја Благајска, Иваниш Благајски, Никола Благајски, Никола Франкопан, Босна, XV век.

Опис повеље и ранија издања

Повеља краља Стефана Томаша Доротеји, удовици кнеза Иваниша Благајског, и њеном сину Николи од 25. маја 1446. године сачувана је у оригиналу и чува се у Мађарском националном архиву у Будимпешти (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) у серији *Diplomatikai levéltár* (DL) под сигнатуром DL 66589. Повеља се у породичној архиви породице Бабонић налазила све до смрти њеног последњег члана, грофа Лудвига Благајског (†26. фебруар 1898. године, Љубљана). Након тога је смештен у Мађарски национални архив.

Текст повеље написан је на пергаменту димензија око 28,7 цм х 27,8 цм. Са доње стране је савијена плика, ширине око 5,7 цм. Повеља је била оверена висећим печатом који данас недостаје. Ради причвршћивања печата начињена су по три прореза на плики и на делу исправе испод текста – два горе и један испод њих. Врпца је састављена од нити тамноцрвене боје. Врпца је најпре провучена са полеђине кроз две горње рупе, да би се потом леви крак обавио око десног и провукао

* Ел. пошта: srdjanrudic@yahoo.com

кроз доњи прорез и избио на полеђину. Потом су се оба крака, један са предње а други са задње стране, спуштала ка рубу исправе где су везана у чвор и даље се спуштала ка печатној грудви. Краљ Томаш није имао свој печат, већ је користио печате свог претходника Твртка II.¹ Текст повеље писан је читким рукописом, црним мастилом. Црвеним мастилом исписан је крст на почетку текста, прва два и последњи ред, као и слово т у речи **Тогда** у десетом реду (црвено слово Т је дописано преко малог слова т написаног црним мастилом).

Под истом сигнатуром у Мађарском националном архиву чувају се и три преписа повеље краља Стефана Томаша.

Први препис је, у ствари, скраћени превод повеље на латински језик. Написан је на хартији димензија око 19,3 x 27,6 cm. На полеђини се налазе два печата новијег датума и запис: *Synopsis Diplomati*.

Други препис је исписан са обе стране листа хартије, димензија око 27,4 x 19,4 cm. Реч је о транскрипцији текста повеље на латиницу. Испод последњег реда на полеђини ударена су три печата новијег датума.

Трећи препис је израђен на листу димензија око 57,2 x 43,8 cm, који је пресавијен уздуж тако да је добијен дволист. На другој страни налази се текст повеље транскрибован на латиницу, док је на трећој страни превод текста повеље на латинском. На првој страни и испод текста на другој страни налазе се записи. На четвртој страни ударена су три печата новијег датума.

Ранија издања: Gjuro Kobc (Ilir iz Kranjske), *Danica Ilirska* br. 9 (Zagreb, 29. februar 1840) 34–35 (текст транскрибован на латиницу); I. Kukuljević Sakcinski², *Acta Croatica – Listine hrvatske*, Zagreb 1863, 66; L. Thallóczy, S. Barabás, *Blagay-család oklevéltára*, Budapest 1897, 342–345 (са преводом на латински); Ђ. Šurmin, *Hrvatski spomenici* I, Zagreb 1898, 165–166.³

¹ P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 47, нап. 94.

² Иван Кукуљевић Сакцински испод текста повеље бележи да је „text uređen po drugoj povelji kralja Št. T. Ostoića, priobćenoj u Arkivu II. 39“. Реч је о повељи краља Стефана Томаша кнежевима Павлу, Марку и Јурју, синовима војводе Иваниша Драгишића, издатој 22. августа 1446. године. Погледати: Arkiv za povestnicu jugoslavensku II (1852) 39–40.

³ Ђуро Шурмин такође бележи да је „tekst uređen po povelji kralja Št. T. Ostojića, priopćenoj u Arhivu II. 39. I u Miklošičevim Monum. serb. str. 438–441“. Погледати: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Vienna 1858, 438–441.

*Текст повеље***

+ Ва име ѿД[ъ]ца⁴ и Сина и Светога Духа аминь. Милостию Божиѡмъ ми г(оспо)д(и)нь Шефанъ |2| Томашъ ѿстоиѣъ, краљ Срѣблемъ, Босни, Приморию, Хѡмьски⁵ земли, Далмации, Хрватомъ, Донимъ краемъ, Западнимъ |3| странамъ, ѡсори⁶, Голи, Подринию и к томѡ. Ва начетакъ всемѡ азъ речени Шефанъ краљ Томашъ ѿстоиѣъ славѡ ваздаемъ неп|4|ристанно г(оспо)д(и)нѡ моемѡ владици Христѡ, иже ва начетакъ небесъ дивнимъ ѡтвереньемъ ѡтверди и васеленю своею |5| волею⁷ ѡснова, за милосрдне же милости приде с небесе чл[о]в[ѣ]колѡбивно⁸ на землѡ, и падъше чл(о)в(ѣ)че сѡщво пристѡпле|6|ниѣа собою обоживъ⁹ на небеса ѡзиде, тимъ же и погивше ѡвце домѡ иждравилеѡ ка истиномѡ пастирѡ и г Богѡ¹⁰ ва|7|звратѣне више, тимъ же и скѡпетри царьски по всои васеленои ѡтверѣюѣе се и красеѣе се славе Б(о)га вседръжи|8|тела¹¹. Такое и азъ Шефанъ¹² Томашъ ѿстоиѣъ, рабъ божи, краљ згора речени, сподобленъ вихъ кралевати ва |9| реченихъ землахъ родителъ и прародителъ нашихъ, творити ми фравде¹³, и записе и ѡбитованиѣ¹⁴, и приѣз|10|ни лѡбвене¹⁵ и добровольне. Тогда да е видномо всакомѡ чл[о]в[ѣ]кѡ, комѡ се подоба, по сиємъ¹⁶ нашемъ ѡтворенѡ |11| листѡ, како досла¹⁷ приде госпоцтво наше ѡвозможа¹⁸ и избрана и племенита госпоѣа Доротиѣа, оставша¹⁹ кнеза |12| Иваниша Благаискога, и нию синь кнезь²⁰ Миклоѡшь, г(оспо)д(и)нь

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

⁴ Код Сакцинског и Шурмина: ѡца.

⁵ Сакцински: хѡмьски; Шурмин: Хѡмьски.

⁶ Сакцински и Шурмин: ѡсѡри.

⁷ Шурмин: (волею).

⁸ Код Талоција, Барабаша и Сакцинског: члѡколюбно.

⁹ Сакцински и Шурмин: пристѡплена ѡсвободивъ.

¹⁰ Сакцински и Шурмин: Исѡсѡ.

¹¹ Сакцински и Шурмин: вседръжитѣла.

¹² Изгледа као да је прво написано Шипанъ, па је накнадно преко слова ип написано ѡф.

¹³ Талоци и Барабаш: фравке; Сакцински и Шурмин: правде.

¹⁴ Сакцински и Шурмин: ѡбитованиѣа.

¹⁵ Сакцински и Шурмин: лѡбвене.

¹⁶ Сакцински и Шурмин: сеъмъ.

¹⁷ Сакцински и Шурмин: како [ѡ] дошла.

¹⁸ Сакцински и Шурмин: възможно.

¹⁹ Сакцински и Шурмин: оставѡша.

²⁰ Недостаје код Сакцинског и Шурмина.

Благански, своє²¹ добре лѣди²², наше госпоцтво молеће, да |13| бисмо ми нимъ милость ѣчинили и добро хотинье,²³ и ѡбите²⁴, кое есѣ ѡбите²⁵ и тврьѣе²⁶ имали и ѡ(дѣ) пр|14|ѡвихъ нашихъ. И ми видивъше, да та иста згора речена госпоѣа Доротиѣа и не синъ кнезь Миклошъ г(оспо)д(и)нь Блага|15|нски намъ потвѣрюю²⁷ лѣбавь²⁸ и приѣзанъ правѣ, створисмо имъ милость нашѣ госпоцкѣ, госпои Доротии |16| и не синѣ кнезѣ Миклошѣ г(оспо)д(и)нѣ Благанскомѣ, згора реченимъ, и веѣе такои, и на то имъ створисмо милост|17|ь нашѣ госпоцкѣ, како вола на цю би имали правде и записе ѡ(дѣ)²⁹ крѣне ѣгръске, и складаюѣе³⁰ и ѡповидаюѣе³¹ цю би |18| ѣ³² рѣкахъ кралевства³³ нашега, да ихъ ѣ все ѣ тои³⁴ имамо помагати сами собомъ и своимъ³⁵ моѣью и своими |19| приѣтели, када тога вриме вѣде; и да се ѣ тои нима ѣкладати ниеданъ чл(о)в(ѣ)кѣ кралевства³⁶ нашега ни инога |20| кралевства³⁷, тко би нашъ приѣтель билъ, ни ниеданъ чл(о)в(ѣ)кѣ, ки би сѣпротивъ намъ небиѡ³⁸, на цю ѡни³⁹ |21| листе и правде имаю, и вола цю би ѡни⁴⁰ заѣли⁴¹, и тко би се нимъ придаѡ⁴², или к нимъ приложиѡ⁴³ цю е сада |22| подѣ крѣномъ ѣгръскомъ нихъ племъшѣине⁴⁴;

²¹ Сакцински и Шурмин: *све*.

²² Сакцински и Шурмин: *люди*.

²³ Сакцински и Шурмин: *доброхотинье*.

²⁴ Сакцински и Шурмин: *ѡбите*.

²⁵ Сакцински и Шурмин: *ѡбите*.

²⁶ Сакцински и Шурмин: *тврьѣе*.

²⁷ Сакцински и Шурмин: *потврьѣю*.

²⁸ Сакцински и Шурмин: *любавь*.

²⁹ Сакцински и Шурмин: *одѣ*.

³⁰ Сакцински и Шурмин: *изъкладаюѣе*.

³¹ Сакцински и Шурмин: *ѡповидаюѣе*.

³² Сакцински и Шурмин: *въ*.

³³ Сакцински и Шурмин: *кралества*.

³⁴ Сакцински и Шурмин: *дни*.

³⁵ Сакцински и Шурмин: *своимъ*.

³⁶ Сакцински и Шурмин: *кралества*.

³⁷ Сакцински и Шурмин: *кралества*.

³⁸ Код Сакцинског: *небиѡ*; код Шурмина: *не биѡ*.

³⁹ Сакцински и Шурмин: *они*.

⁴⁰ Сакцински и Шурмин: *они*.

⁴¹ Сакцински и Шурмин: *заѣли*.

⁴² Сакцински и Шурмин: *придаѡ*.

⁴³ Недостаје код Сакцинског и Шурмина: *или к нимъ приложиѡ*.

⁴⁴ Код Сакцинског: *племѣине*; код Шурмина: *плем(ен)ѣине*.

КѢ МІ КСНН НСЕТЯ ~~Ж~~ МН МКСЮ ЕЖИМ МН РЪ ШЕМН ЧІ

[illegible]

ЩЕЛНЬ ПРОМ-ШЬ МНОГО БЛЖИХЪ ПРИА СЕ ДБЛЕАХЪ БОСНН НКТМО:

342-4.

M. N. MUZEUM
Gr. BLAGAY
cs. loveltára,

66589 14

да свакога⁴⁵ имамо чѣвати и ѡбаровати⁴⁶ ѡдѣ⁴⁷ станега⁴⁸ езика⁴⁹ и ѡ(дѣ)⁵⁰ на|23|шега кралеѡства⁵¹ и ѡда⁵² свакога⁵³, тко⁵⁴ се к⁵⁵ намѣ приклада али пристои, такои каконо сами свога кралеѡ|24|ства⁵⁶; паче више реченѡ госпою⁵⁷ Доротию и не сина кнеза Миклоѡша г(оспо)д(и)на Благаискога да ихъ имамо пом|25|агати и тврьдити ѡ нихъ племѡшѣинахъ⁵⁸, изложивше ѡнога⁵⁹, цо є пришло ѡ рѡке синомѡ бана Микѡле |26| прѣво тогаи него смо таи нашѡ ѡтворенѡ листѡ ѡчинили, и цо би било ѡ кога ѡ рѡкахъ кралеѡства⁶⁰ |27|нашега. Писанѡ ѡ ѢѢтисци мисеца маѣа ·кѣ· днѣ⁶¹ литѣ⁶² рожастѡа Христоѡа ·чѣмѣ⁶³ лито. Я писа Тврьтко Секѡловиѣ.

|28| Стефанѡ Томашѡ милостию⁶⁴ Божиомѡ краљь Серблеме⁶⁵, Босни и к томѡ.

Превод повелѣе

+ У име Оца и Сина и Светог духа амин. Милошћу божјом, ми Стефан Томаш краљ Срба, Босне, Приморја, Хумске земље, Далмације, Хрвата, Доњим Крајима, Западним странама, Усоре, Соли, Подрињу и осталим. На почетку свега, ја речени Стефан краљ Томаш Остојић, непрестано славим господина мога владику Христа, који на почетку небеса дивним утврђењем утврди и васељену својом вољом основа,

⁴⁵ Код Сакцинског: **свакога**; код Шурмина: **и да свакога**.

⁴⁶ Код Сакцинског: **ѡбарвати**; код Шурмина: **ѡбар(о)вати**.

⁴⁷ Сакцински и Шурмин: **ода**.

⁴⁸ Сакцински и Шурмин: **свакога**.

⁴⁹ Сакцински и Шурмин: **ѣзика**.

⁵⁰ Сакцински и Шурмин: **одѣ**.

⁵¹ Сакцински и Шурмин: **кралеѡства**.

⁵² Сакцински и Шурмин: **одѣ**.

⁵³ Сакцински и Шурмин: **свакога**.

⁵⁴ Сакцински и Шурмин: **кто**.

⁵⁵ Недостаје код Сакцинског и Шурмина.

⁵⁶ Сакцински и Шурмин: **кралеѡства**.

⁵⁷ Сакцински и Шурмин: **госпоѣѡ**.

⁵⁸ Код Сакцинског: **племѣинахъ**; код Шурмина: **плем(ен)**.

⁵⁹ Сакцински и Шурмин: **онога**.

⁶⁰ Сакцински и Шурмин: **кралеѡства**.

⁶¹ Сакцински и Шурмин: **дне**.

⁶² Сакцински и Шурмин: **одѣ**.

⁶³ Талоци и Барабаш: **чѣмѣ**.

⁶⁴ Сакцински и Шурмин: **милостию**.

⁶⁵ Сакцински и Шурмин: **Срѣблеме**.

Милосрдни, из милости човекољубиво сиђе с небеса на земљу, и људску природу која је због преступа пала, собом је обожио и на небеса уздигао. Тиме су и изгубљене овце дома Израилјевог истинском пастиру и Господу Богу биле враћене, тиме се и скиптри царски по целој васељени утврђују и поносно славе Бога сведржитеља. Тако и ја, Штефан Томаш Остојић, раб божји, краљ горе реченог, удостојен бих да краљујем у реченим земљама родитеља и прародитеља наших, да извршавам закон, и записе и обећања, и пријазни љубљене и добровољне. Тада, да је знано свакоме човеку кога се тиче по овом нашем отвореном листу, како послаше пред господство наше узможна и изабрана и племенита госпођа Доротеја, удовица кнеза Иваниша Благајског, и њен син кнез Никола, господин Благајски, своје добре људе, молећи наше господство да им учинимо милост и благонаклоност и обећања и гаранције које су имали и од наших претходника. И ми, видевши да та иста горе речена госпођа Доротеја и њен син кнез Никола господин Благајски нама потврђују љубав и пријазан праву, учинисмо милост нашу господску горе реченим госпођи Доротеји и њеном сину кнезу Николи господину Благајском. И још, на то им учинисмо милост нашу господску, на што год би имали законе и записе од круне угарске, и складајуће и оповидајуће што је у рукама краљевства нашег, да их у свему томе имамо помагати својом влашћу и својим пријатељима, када за то време буде и да њима (не сме) раскинути ниједан човек нашег или неког другог краљевства који би био наш пријатељ, ни један човек који би био уз нас, оно на шта они документа и право имају, и оно што би они присвојили (узели) и ко би им се придао, или им приложио оно што је сада под круном угарском у њихово племенито; да све имамо чувати и одбранити од свакога језика и од нашега краљевства и од свакога ко нам се придружи или пристоји, као и своје краљевство, а и да више речену госпођу Доротеју и њеног сина кнеза Николу господина Благајског имамо чврсто помагати у њиховој племенштини, изузев онога што је прешло у руке сина бана Николе пре него што смо овај наш отворени лист учинили и онога што би се налазило у кога (другога) у рукама краљевства нашег. Писано у Сутјесци 25. маја 1446. године. А писа Твртко Секуловић.

Штефан Томаш милошћу божјом краљ Срба, Босне и осталим.

III° A.

Nos Stephanus Thomas Austriae Rex Sarsia
Borna & Inquisitor.

Notum sit omnibus & singulis tenore harum nostrarum pa-
tentium liberarum, quabiter ante Dominationem nostram
comparuerit per nos electa & nobilis D^{na} Dorothea,
relictā Wd^o & Comitis Joannis Blagai cum eius filio
Comite Nicolao Dⁿⁱ Blagai ut eis nostram gratiam &
bonam voluntatem exhiberemus confirmantes eis Jura
et privilegia a nostris predecessoribus concessa precipue
cum dicta D^{na} Dorothea & eius filius Comes Nicolaus Dⁿⁱ
Blagai suam nobis uicissim familiaritatem & amicitiam
contestentur. Nos igitur ipsis proci et decet gratiam facere
uoluimus eosdem in privilegiis & iuribus quae habent in
Regno Hungaria similibus illis quae habent in nostro Re-
gno conservando & manutenendo, per nos ipsos & per omnes
meos nostros ubi occasio tulerit. Ita ut nemo in dicta cond-
iura & privilegia se imiscere audeat aut nostri aut al-
terius Regni incolae neq; ullus illorum nobilitati quod
defacto habent in Regno Hungaria, esse adiungere pro-
sumat promittentes eos defendere contra omnes & singu-
los maledicos eo modo quo nostrum Regnum defenderemus.
Immo predictam D^{nam} Dorotheam & eius filium Comitem
Nicolaum Dⁿⁱ Blagai in illorum nobilitate confirma-
mus exceptis iis quae precepimus a Nicolao Bano, antequam
eis has patentes litteras concederemus. Datum in
Sitnik Die 25. Maij anno Dⁿⁱ 1446.

Stephanus Thomas Dei grāa Rex Sarsia Borna & Inquisitor.

János Árpád

ORSZÁGOS LEVELTÁR
KÖZLEKÖZ GYŰJTEMÉNY

66589/2

M. N. MUZEUM
Gr. BLAGAY
cs. levéltára.

13 a. 10. 1. 18. 18.

47

Na Trime Mislca Junija i Duha svetoga Amen:

Milostivom Bozjom mi Spn Stefan Tomas ostvick kralj sarski Bosne, primorica humiga
i Zemli Salmaci karuatom doznim krajem Japadnim stranam u usorij soli po dostoi-
anin istom upocetak semenu ia recheni Stefan kralj Tomas, ostvick, kralj Japadnim
nigdor neprestavich Spn moijema frutu frukavich ki upocetku nebes gudnim utvorge
mion utard; i uas okoliš svitla svion stolom otvora Samilovane milosti doide Lnebes
i La clouicantus gublers nagimlu doide clouika ptegrifinga i prestupljena svona do
Boz i na nebesa doide Tomu i poginute nuzje dona idranilena vadi datiga prausmu
pastin, i bozu, upavacenim bise tim iskupiti tri ceravastu po nem okliu utvorge
inuse i lipovide chise stani boza nemogućega taku i ja Stipan Tomas ostvick sluga Bo-
xgi kralj ogore recheni podoban bikh kralenati uavchenih Zemliak do starine i do starigi
h nassih ciniti mi prande i pisma i obedianiem inepriatnu gubliene i dobro volnie taku
daie nigens frakumu clouiku komuse dostoj po omu nasem otvoreu listu kaku doada doide
pried gospotno nase uimona i brana i plimenita boza dorotiga otvori otvora ki Juania
Blagushkoga i nije sin kralj mislav Spn Blagushki do sebi dobi gladi nase gospotno prose
chu dabitmo mi gujim milost ucinili i dobro kstone i obedianie kaci iern obedianie i zavori-
imati do parvuh nashih kaci i mi uisimo da ta ceta recheni boza dorotiga i nije sin k-
mislav Spn Blagushki nam potvarguem gublan i priajan pram; uchinimo i mi milost

Nam gospodu gospi dordij i quie sim k' miclausu sin Blagaykoma Igova vedehim i
 uelchi takore, i natcim domo milost namu gospodu kalore pritoji naci gimati prande
 i pisma ilkovne ugarohi ilkladainchi i opundainchi etobi urukah k' kralistua nasaga
 dajh u lue uto imamo pomagat sami sobom i narom iahstom i narim priateh tada toga
 urime tuse i ase uto nima pabiatu niedon clonik kralistua nasaga ni drugoga krali-
 stua kiti nas priattel bil medon clonik kiti suprote nami ne bil, naci oni lute i prainfi-
 imam i wlin cabi oni fahutik i kitorc non pre al ih knim pre bil caie' cada pod kru-
 nom ugarohom nih plensline da fuskoja imamo enuati oddorgati d' nemaindnoja z' ka i
 d' nasaga kralistua i d' suakoga tuse knam podati ali pritoji; tako kaho s' mi fuoga krali-
 stua: pachi nife vedehim gospoju dordiga i nife pira miclausu sin Blagaykoma d' ih im-
 mo pomagati i utarditi u nih plenschinah fuom caie' d'oh uruke naci Bana mi kule par-
 toga negosmo nas ~~oni~~ oni otusreni list nichinik i cabi bil uhoga u rukah kralistua nasaga
 Pira u s'itnichi Mijeda Majja na 28 dan list otvenga fuskaristua i 446
 Leto A pira tuadko schubnich

Stefan Tomas Miloschom Bozjom kraljsarshi

ORZAGOS LEVELTAR
KÖRPERKON GRÜNTHERY

60580/3

Archivum Comitum de Blagay

125.
Dordie... i thoma a. 1446

Indicis Pagina.....

M. N. MUZEUM
Gr. BLAGAY
ce. leveltara.

Archivum Comitum de Blagay

Nr. 126. a. 1776.

Indicis Pagina.....

M. N. MUZEUM
Gr. BLAGAY
cs. levéltára.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
KÖZTARSASÁGI SZÁMLA

60380/4

Rechts- und Verordnungs-Brief

*Ich Stephan Oesterreich Kaiser von Ungarn, Böhmen, etc.
für die anwesenden Herren Dorothea Blagay Jettin
ich Johan Graf Blagay u. für ihren Nebenb. dedato
Satisfic 28. May 1776.*

Дипломатичка анализа

Повеља краља Стефана Томаша госпођи Доротеји и њеном сину Николи Благајском нема неке посебне карактеристике. Инвокација, аренга и интитулација су у скоро истоветном облику поновљени на повељи коју је краљ Стефан Томаш три месеца касније (22. августа) издао синовима војводе Иваниша Драгишића.⁶⁶

Повеља почиње крстом, односно симболичком инвокацијом, након које следи кратка вербална инвокација **Ва име ѡд[ъ]ца и сина и светога дѡхѡ аминъ** уобичајена у босанским владарским повељама.

Интитулација је опширна и гласи: **Милостию божиѡмъ ми г(оспо)д(и)нь Шефанъ Томашъ Ѣстоиѣъ, краљъ срьблемъ, Босни, приморию, хѡмьски земли, Далмации, хрватомъ, донимъ краемъ, западнимъ странамаъ, Ѣсори, Голи, подринию и к томъ**. Исту интитулацију налазимо и на повељи краља Томаша синовима војводе Иваниша Драгишића издатој неколико месеци касније. Далмацију и Хрвате краљ Томаш је у своју титулу унео 3. септембра 1444. године на повељи којом је потврдио повластице Дубровнику.⁶⁷ Помињање Далмације и Хрвата у титули Стефана Томаша сведочи о његовим претензијама на територије које су се тада налазиле под влашћу Венеције и Угарске. Пејо Ћошковић је ово довео у везу са плановима Стефана Томаша за крунисање и обраћање папи Евгенију IV као јединој личности која је могла да испуни краљева настојања и тако са правне тачке гледишта оправда претензије на територије некадашње хрватске државе. То је, према истом аутору, приметно и у интитулацијама Томашевих повеља из 1446. године, које указују на премештање његових политичких амбиција са источних на западне суседе.⁶⁸ Према Дубравку Ловреновићу краљ Стефан Томаш је уневши у своју титулу Далмацију и Хрвате покушао да прошири своју интересну сферу, а корак даље је учинио склапањем уговора са поједином хрватском властелом. Сматра да је Стефан Томаш овом повељом изузео Доротеју и њеног сина из надлежности угарске круне, поставио се у улогу њиховог сениора и склопио класичан вазални

⁶⁶ F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 438.

⁶⁷ F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 429; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–2*, 117; Последњи босански краљ Стефан Томашевић је у повељи Дубровнику од 23. новембра 1461. године преузео интитулацију Стефана Томаша из 1446. године. С. Рудић, *Повеља краља Стефана Томашевића Дубровнику*, ГПБ 2 (2009) 153–168.

⁶⁸ P. Ćošković, *O dolasku Stjepana Tomaša na vlast i njegovom međunarodnom priznanju*, Istorijski zbornik 5 (1984) 33.

уговор. Реч је о Томашевом покушају да благајске кнезове у граничној области Жупе Врбас тешње веже за политички оквир босанске круне.⁶⁹

Након интитулације следи опис у којем се приповеда како су пред краља дошли посланици госпође Доротеје и њеног сина кнеза Николе „молећи наше господство да им учинимо милост и благонаклоност и обећања и гаранције које су имали и од наших првих“. Шта је навело Доротеју да се обрати босанском краљу Стефану Томашу? Очигледно је из наведеног одломка да су Доротеја и Никола тражили потврду обећања и гаранција које је њиховој породици дао неко од Томашевих претходника на босанском престолу.

Пејо Ђошковић сматра да то што је краљ Томаш узео у заштиту Доротеју и Николу са свим добрима, треба посматрати у контексту лоших односа босанског владара и војводе Петра Војсалића. Претпоставио је да су Доротеја и Никола, изложени појачаном притиску Војсалића, били принуђени да потраже заштиту босанског краља. Како краљ тада није био у добрим односима са Петром Војсалићем обраћање Доротеје му је пружио прилику да ојача свој положај у северозападним областима своје краљевине, тако да га није могао одбити.⁷⁰ Јелена Мргић је указала да су поседи наследника војводе Иваниша Драгишића били у непосредном суседству угарских жупанија Сане и Врбаса. Претпоставила је да су синови Иваниша Драгишића угрожавали Доротејине поседе те тиме објашњава њену потребу да се обрати босанском краљу за заштиту.⁷¹ Дубравко Ловреновић је прихватио претпоставку да је Доротеја била угрожена од стране наследника Иваниша Драгишића. Указује да се већ наредне године Доротеја нашла под заштитом губернатора Ивана Хуњадија, што значи да босански краљ није могао да јој јемчи сигурност те да је за њу већу вредност имала заштита угарског губернатора.⁷² Наведене претпоставке темеље се на мишљењу да су поседи госпође Доротеје били угрожени од стране појединих босанских великаша, те

⁶⁹ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, Zagreb–Sarajevo 2006, 297.

⁷⁰ P. Čošković, *Bosanska kraljevina u prijelomnim godinama 1443–1446*, Banjaluka 1988, 110–111. Пејо Ђошковић сматра да су Доротеја и Никола присуствовали венчању краља Стефана Томаша и Катарине, кћерке Стефана Вукчића Косаче, у Милодражу, те да су након венчања са краљем отишли у Сутјеску где им је издао повељу. На основу текста повеље не може се извући овакав закључак. У повељи јасно пише да су Доротеја и Никола пред краља послали „своје добре људе“. Иначе, војвода Петар Војсалић није присуствовао венчању краља Стефана Томаша.

⁷¹ J. Мргић-Радочић, *Доњи Крају*, 120.

⁷² D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 297.

да је због тога потражила заштиту босанског краља. Другачије светло на издавање ове повеље баца тестамент кнеза Иваниша Благајског, састављен 23. маја 1442. године у Чазми, којим је део добара оставио појединим црквеним институцијама, док је сву покретну и непокретну имовину оставио жени Доротеји и сину Николи, које је оставио на старање босанском краљу, кнезовима Цељским, палатину Ловри и бану Матку. Тестамент кнеза Иваниша открива везу између краља Стефана Томаша и госпође Доротеје и кнеза Николе Благајског, тако да и разлог настанка повеље више не представља непознаницу. Стављање босанског краља у исти контекст са грофовима Цељским (Фридрих II и Улрик II), палатином Ловром Илочким и баном Матком Таловцем послужило је Младену Анчићу да додатно поткрепи своју теорију о позицији босанског краља и његовом односу према угарском владару – односно о Босни као делу „*velikoga političkog sustava, dinastičke (nad)države*“ коју назива *Archiregnum Hungaricum*.⁷³

Краљ Стефан Томаш је изашао у сусрет молби госпође Доротеје и потврдио им „милост и благонаклоност и обећања и гаранције“ које су имали од његових претходника. У време настанка тестамент кнеза Иваниша Благајског босански краљ био је Твртко II, те га можемо препознати као једног од „наших првих“ које краљ Стефан Томаш помиње у повељи. О везама између босанских владара и Бабонића сведочи и повеља од 8. маја 1287. године којом је босански бан Пријезда I, заједно са синовима Стефаном, Пријездом и Вуком, уз сагласност властеле доделио својој кћерки и зету Стефану, сину славонског бана Стефана III Бабонића, Жупу Земуник.⁷⁴ Краљ Стефан Томаш је даље Доротеји и Николи створио милост и на поседе дароване од угарске круне који су се налазили на територији босанске државе.⁷⁵ Рекло би се да је овде реч о територијама које су некада улазиле у састав угарске државе, а 1446. године су се налазиле у саставу Босне. Бабонићи су осим поменуте Жупе Земуник, имали и поседе који су се налазили на територијама

⁷³ Погледати: М. Ančić, *Od zemlje do kraljevstva. Mjesto Bosne u strukturi Archiregnuma, Hercegovina* 1 (26) (2015) 9–88 (тестамент кнеза Иваниша Благајског објављен на странама 87–88).

⁷⁴ L. Thallóczy, S. Barabás, *Blagay-család oklevéltára*, Budapest 1897, 53–54; Н. Исаиовић, *Повеља бана Пријезде I којом додељује Жупу Земуник својој ћерки и зету, сину бана Стјепана III Бабонића*, ГПБ 5 (2012) 9–25.

⁷⁵ Према Јелени Мргић-Радојчић краљ Стефан Томаш је Доротеји и Николи потврдио све повеље које су добили од угарских краљева. Ј Мргић-Радојчић, *Доњи Краји*, 110.

жупа Укрина, Модран, Глаж, Врбас, Сана и Врбања. У време Стефана Томаша највећи део територија које су обухватале наведене жупе налазио се у саставу босанске државе. Укрина и Модран су у рукама Бабонића били негде до средине друге деценије XIV века. Радослав I, брат бана Стефана III Бабонића, био је 1285. године господар Глажа, Врбаса и Сане. Ове три жупе су се најкасније од 1391. године налазиле у оквирима босанске државе. Након добијања Земуника 1287. године власт Бабонића се проширила и на Жупу Врбању. Овим двама жупама су почетком двадесетих година XIV века завладали Хрватинићи. Жупа Сана је још за живота херцега Хрвоја прешла у угарске руке. Краљ Жигмунд је, 16. јуна 1413. године, браћи Ладиславу, Антонију и Иванишу, кнезовима Благајским, доделио Дистрикт Сану (најјужнији део Сане остао је у рукама босанског краља. Од њега је формирана Жупа Сана која се 1434. године налазила у рукама Ђурђа Војсалића). Двадесет година касније, 1433, краљ Жигмунд је кнезу Иванишу Благајском доделио Жупу Врбас, а две године касније и Санску жупу у закуп.⁷⁶ Доротеја се 1448. године удала за кнеза Мартина Франкопана који је на тај начин дошао до Врбаса и Сане. Из једног документа насталог 1455. године сазнајемо да је кнез Мартин владао Врбашким градом, земљом Врбас и градом Козаром који се налази у Босни.⁷⁷ Из тога можемо посредно да закључимо да је један од поседа на који се односи Томашева повеља био град Козара. И на крају, краљ Томаш је Доротеји и Николи обећао признавање поседа до којих би дошли на територији угарске државе.

Краљ је из дароване „милости“ Доротеји и Николи изузео поседе који су пре издавања повеље прешли у руке сина бана Николе и поседе који су се налазили у рукама босанске властеле. Нажалост, у повељи се не наводи име сина бана Николе Франкопана, тако да не знамо о коме се ради.⁷⁸ Иако се то директно не каже, повеља се вероватно односи само на поседе који су се налазили на територији Босне. Можда навод из повеље

⁷⁶ Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји*, 40–46, 76, 213–230, 244–256; Ј. Мргић, *Северна Босна, 13.–16. век*, Београд 2008, 63. Милош Благојевић је, на основу погрешне идентификације Доротеје као унуке Хрвоја Вукчића, сматрао да су град и Жупа Врбас припали кнезовима Благајским након удаје Доротеје за кнеза Иваниша. М. Благојевић, *Северна граница босанске државе у XIV веку*, Босна и Херцеговина од средњег века до новијег времена, Београд 1995, 74.

⁷⁷ Ђ. Šurmin, *Hrvatski spomenici I*, 205.

⁷⁸ Никола Франкопан је имао десет синова. Познато је да је кнез Стефан II Франкопан негде 1441/1442. године примио од кнеза Иваниша Благајског град Дубовац код Карловца. V. Klaić, *Krčki knezovi Frankapani I*, Zagreb 1901, 229.

да су поједини поседи Благајских прешли у руке сина бана Николе указује на разлог због којег се Доротеја 1448. године удала за кнеза Мартина Франкопана. Што се тиче некадашњих поседа Благајских који су се налазили на територији босанске државе, вероватно се углавном ради о поседима који су се налазили у рукама породице Хрватинић.

Просопографски подаци

Доротеја (1416–1464), 11, 14, 15, 24 (ред у изворнику) – кћерка Стефана Банфија (славонског бана 1381–1385) и Кларе. У литератури је често мешана са Доротејом, кћерком Балше, а унуком херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића. Удавала се два пута. Први пут за Иваниша Благајског са којим је имала сина Николу, и други пут за кнеза Мартина Франкопана (1416–1479). Вероватно је сахрањена уз другог мужа у Капели Мајке Божје Трсатске на Трсату.

Литература: V. Klaić, *Krčki knezovi Frankapani* I, 233; F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350–1416)*, Zagreb 1902, 21–22; Д. Ловреновић, *Да ли је Јелена Нелипчић била мајка Балше Херцеговића*, Историјски зборник 7 (1986) 197; М. Благојевић, *Северна граница босанске државе*, 74; Р. Ћошковић, *Veliki knez bosanski Tvrtko Borovinić*, *Croatia Christiana periodica* 97 (1996) 68; Ј. Мрغيћ-Радојчић, *Доњи Крају*, 110–111; Z. Horvat, *Pregled sačuvanih nadgrobних ploča krčkih knezova Frankopana*, *Senjski zbornik* 32 (2005) 38; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 297, 446; М. Šercer, *Nadgrobna ploča Stjepana II. Frankopana*, *Modruški zbornik* 2 (2008) 45; P. Engel, *Magyarország világi archontológiája I–II* (CD Rom).

Иваниш (1396–1442), 12 – син Николе IV (1352–1399). Имао је два брата Ладислава и Антуна. Браћа су активно учествовала у политичком, друштвеном и културном животу Угарске првих деценија XV века. Браћа су учествовала у походу краља Жигмунда против Хрвоја Вукчића. Иваниша је, вероватно у пролеће 1401. године, заробио Хрвоје Вукчић од којег га је за високу своту откупио брат Ладислав. Антун и Иваниш су бранили породичне поседе од Османлија. Истицали су своје наводно сродство са породицом Орсини из Рима. Иваниш је био ожењен Доротејом из породице Банфи из Доње Лендаве, са којом је имао сина Николу. Сачуван је Иванишев тестамент састављен 23. маја 1442. године.

Литература: Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји*, 110–111; М. Анчић, *Od zemlje do kraljevstva. Mjesto Bosne u strukturi Archiregnuma*, 87–88; Р. Engel, *Magyarország világi archontológiája I–II*.

Никола (1441–1446), 12, 14, 16, 24 – син Иваниша Благајског и Доротеје.

Литература: Р. Engel, *Magyarország világi archontológiája I–II*.

Никола (око 1352. или 1360–1432), 25 – Никола IV Франкопан, хрватски великаш, хрватско-далматински бан (1426–1432). Син је Ивана V Крчког и Ане Горичке. Први је припадник рода који је узео презиме Франкопан. Објединио је породичне поседе и породицу довео до врхунца моћи. Женио се три пута. Првој жени није познато име, друга је била Доротеја, кћерка Николе Горјанског, а трећа Бланка Сфорца. Имао је једанаесторо деце: Иван VI Старији, Никола V, Стјепан II, Јурај, Бартол IX, Дујам IV, Мартин, Катарина, Сигисмунд, Андрија I, Иван VII Млађи.

Литература: V. Klaić, *Krčki knezovi Frankapani*, 188–219.

Твртко Секуловић (1446), 27 – дијак краља Стефана Томаша. Писао је и повељу коју је краљ Томаш, 22. августа 1446. године, у Врандуку издао кнежевима Павлу, Марку и Ђурђу, синовима војводе Иваниша Драгишића.

Srdan Rudić

Institut d'Histoire

Belgrade

**CHARTRE DU ROI STEFAN TOMAŠ ADRESSE
A DOROTEJA BLAGAJSKA**

Sutjeska, 1446, mai 25

Résumé

Le roi de Bosnie Stefan Tomaš délivre le 25 mai 1446, à Sutjeska, une charte à dame Doroteja, veuve du knez Ivaniš Blagajski, et à son fils le knez Nikola Blagajski. Par ce document le roi leur confirme les promesses et garanties accordées par ses prédécesseurs, les possessions qu'ils ont obtenues du roi de Hongrie et qui se trouvent sur le territoire de Bosnie, ainsi que tout ce qu'il pourrait acquérir [à l'avenir] sur le territoire se trouvant sous l'autorité de la couronne de Hongrie. De la «grâce» fruit de donation, le roi a signifié à dame Doroteja et au knez Nikola qu'il exclut les possessions qui, avant la délivrance de la présente charte, sont passées en possession du fils du ban Nikola Frankopan et les possessions qui se trouvent entre les mains de nobles bosniaques. La raison ayant amené la rédaction de cette charte du roi Stefan Tomas peut être trouvée dans le testament du knez Ivaniš Blagajski, rédigé le 23 mai 1442 à Čazma. Par cet acte, ce dernier a laissé tous ses biens mobiliers et immobiliers à son épouse Doroteja et son fils Nikola, qu'il a placé sous la tutelle du roi de Bosnie, des knez de Celje (Frédéric-Fridrih II et Ulrich-Ulrih II), du palatin Lovra Iločki et du ban Matko Talovac.

Mots-clés: Stefan Tomaš, Blagajski, Doroteja Blagajska, Ivaniš Blagajski, Nikola Blagajski, Nikola Frankopan, Bosnie, XVème siècle.